

Левкийский епископ Партений

ПИСАТЕЛЯТ ТОДОР ВЛАЙКОВ

Послучай 60-годишнината от неговата блажена кончина — 28 април 1943 г. — 2003 г.

Паметта на покойния писател Тодор Влайков ни е събрала на обща молитва по случай 10 години от неговата блажена кончина. Който познава неговата личност и неговото писателско наследство, той не може да не изпита умиление в настоящия момент и да не прошепне сърдечна молитва за неговото вечно упокоение.

Спомням си знаменитата басня на гениалния руски баснописец Крилов, в която последният така сполучливо определя вечната съдба на злокачествения писател, като го поставя по-долу даже от разбойника. Две клади са запалени в *адиса* [т.е. Хадес, царството на сенките в древногр. митология — П.Б.]: на едната гори разбойникът, а на другата писателят. Но докато кладата на разбойника постепенно догаря, тая на писателя постоянно се разпалва. Най-после писателят със самочувствието на невиния започва високо да протестира против неправдата на боговете: Нима той е по-лош дори от разбойника? — Тогава един глас отгоре му отговаря: «Да! Разбойникът е извършил много и тежки грехове, но само докато е живял; тогава когато отровата на твоите пакостни творби не престава, а от век на век все повече се разраства: тя зарази детски невинни души, разби съпружески мечти, разруши обществени блага! Затова съдбата ти е според делата ти!»

Когато се поставим пред образа на блаженопочившия Влайков, в нашето съзнание изпъква пълният контраст с писателя от баснята на Крилова. Защото Влайков и приживе, и подир смъртта си назидва със своето писателско дело: потушава пожарите на злото, а не ги разпалва. Той прилича на художник, който с багрите на своята четка иска да запази прекрасната старина с нейните духовни ценности, когато забележи, че тя е осъдена на загинване. Влайков помни нашия народ отпреди освобождението и ни е съхранил със своето перо картината на неговия изпитан морал от времето на турското робство, което било тежко наистина, но в неговото огнено горнило изгорели старите пороци на българския дух, за да заблести той отново с едни от най-чистите морални качества в света. Влайков успял да улови много хубави духовни ценности от нашето [трагично, но славно минало](#), за които той имал чувството, че загиват, и да ги увековечи в творенията на своя рядък писателски талант. И не търси той тежките трагични конфликти като Шекспира и Достоевски. Както големият художник се възхищава и от дребната буболечка, и от мравката, и от тревицата, така и Влайков вижда достатъчно красота в скромния живот на своите герои, които иначе с нищо особено не изпъкват. За него всичко е еднакво прекрасно, когато бъде съблечено от тържествената одежда на условната външност. И действително, с какво днешната любов между хората надвишава любовта на овчаря от «Седянка», който с кристалната чистота на чувствата си и с готовността си на жертви пред всички препятствия успява да завладее своята любима и да основе с нея своя целомъдрен дом върху непоклатните основи на един здрав морал? Ако има някаква разлика между някога и сега, тя е само в полза на нявгашното и в изобличение на сегашното! В какво остъпва прекрасната любов на дядо Славчовата унука пред тая на днешните, когато тя минава през несъгласието на родителите и устоява до щастливия край, облагодетелствувана от случайния рязък конфликт на старците? Такава класически преданна и чиста любов може само да назидва и да служи за пример днес и всякога!

С каква тъга е изобразил Влайков оная тъмна сянка над нашия селски бит от времето подир Освобождението, когато градът разстройва със своето зловредно влияние задружния труд и живот на патриархалното многочленно селско семейство («Чичо Стайко») или привличайки с неотразима сила в своя шум одного, автоматически повлича и другия, за да живее той последният там като неволник с тежка носталагия по тихия роден кът («Леля Гена»). А каква мила и до сълзи трогателна картина представлява [«Житието на една майка»](#), която героично понася всички несгоди и с християнска добродетелна твърдост изживява своята тежка съдба; и какво рядко естетично чувство към природата приписва писателят на тая проста българка, за да отиде тя в градината, узнала предсмъртния си час, и да целуне за «сбогом» дърветата, които сама била някога насадила! Такава изтънченост на една проста душа е рядко явление и в чуждата литература. И цялото творчество на покойния Влайков е изпълнено с тая проста красота: красота в опростената обстановка на живота, разсъблечен от външната и лишна натруфеност, и красота чрез простите изразни средства на родния български език.

Една от последните му снимки. Писателят вече е спял.

В Българската православна църква покойният Тодор Влайков се споменава с топла молитва днес и всякога. Защото той като представител на своето време беше предан член на Църквата си, на която знаеше истинската стойност. Той беше верен християнин и не само формално, а с всичката дълбочина на сърдечното убеждение. Неговата фигура често се виждаше в нашите храмове, дето той без съзнание за своето високо достойнство стоеше със смирението на митаря и се молеше навярно както за себе си, така и за народа. В когато не можеше да дойде в храма поради старческа немощ, той се ползуваше от модерните средства за предаване отдалеч и застанал пред своя радио-апарат, слушаше у дома си евангелското слово на Господа и молитвите на светата Църква.

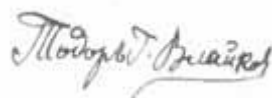
Негови отличителни качества бяха основните християнски добродетели смирение и скромност, въпреки голямото му дарование и голямото му значение за Родината. С известен младежки наивитет, който обаче говори за обаянието на неговата личност, ние сме се изненадали, когато го виждахме по улиците на столицата като най-обикновен

гражданин и не смеехме да ходим подире му, смятайки, че твърде голяма смелост се иска да вървиш даже по неговите физически стъпки. Когато българският народ пожела да го чествува с един заслужен юбилей, покойният Влайков скромно приемаше признанията и поздравленията по адрес на общобългарската култура и ги препращаше към заслугите на нейните по-старши първенци, като Ив. Вазов и Пенчо Славейков.

А с какво примирение понасяше той своята слепота и болезненост, които го споходиха в последните години на живота му! Той никога не поропта против своята съдба. Затова Господ, Който върховно ръководи съдбините на всички ни, му отреди такава прекрасна кончина... Той почина на Великден, след като чу за последен път пасхалния поздрав: «Христос воскресе» като уверение на Божията Църква във всечовешкото безсмъртие. Той беше вече тежко болен и безсилен още на Разпети петък, обаче към 12 часа през нощта на Великата събота той дойде в съзнание и пожела да чуе от радио-апарата тържествения поздрав «Христос воскресе»: чу го, произнесе го и пак се унесе в предсмъртна забрава. И приключи земния си живот на третия ден на Великден. Преди да умре, той видя нещо не със своите безжизнени слепи физически очи, а със своя духовен поглед: дали видя своя блажен задгробен жребий, или видя истината на своето безсмъртие, или видя безсмъртните дошли да го приемат в своя събор, но той умря възраждан с усмивка на лицето.

Когато припомняме това — една незначителна част от всичкото, което би могло да се каже, — ние не можем да не отбележим своя грях пред неговата светла памет — че твърде малко или дори нищичко не четем от неговото богато книжовно наследство. И смея да уверя здравомислещата интелигенция на българския народ, че който прочете Влайкова, той не може да не съзнае своята досегашна грешка и да не изповяда с умиление своя грях над гроба на писателя, като една от най-известните негови героини, стрина Венковица.... Живяла със своята снаха в кога скрита, кога открита вражда всичкото време, но когато тя умира преждевременно, изповядва своя грях спрямо нея и прави искрено признание за нейните неоценени добрини!

Нека бъде вечна и незабравима паметта на покойния писател Тодор Влайков! Нека новите поколения на нашия народ достойно оценят и използват неговото богато литературно творчество! Бог да го прости!

---

* Реч, произнесена на 26 април 1953 г. в столичния храм «Св. св. Седмочисленици» на панихидата по случай 10-годишнината от смъртта на писателя. Поместена е в сп. «Духовна култура», година XXXIII, май–юни–юли 1953 г. кн. 5–7, стр. 58–60, откъдето я препечатваме. →

© 2001—2005. **Православна беседа.** Части от четивата могат да се цитират при посочване на адреса на сайта (<http://pravoslavie.domainbg.com>). Цялостното преиздаване на текстове в печатно тяло или в електронен вид — само с писмено разрешение от редакцията.